

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 12— K
pol leta 6—
četrt leta 3—
posamezna številka po 30 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 40 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne šte 30 K.

Telefon uredništva
štev. 118.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 50 vin.
. dvakrat . . . 40
. trikrat . . . 30
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 20 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poština hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Od prihodnje številke dalje bo »Učiteljski Tovariš« izhajal vsako sredo popoldne.

Zaveza jugoslovanskega učiteljstva.

V četrtek, dne 17. aprila 1919, bo v načelstveni sobi »Učiteljske tiskarne« v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6,

seja upravnega odbora

z začetkom ob 1. uri popoldne.

Dnevni red.

1. Nagovor predsednikov.
2. Poročila članov vodstva.
3. Naš položaj.
4. Ustanovitev strokovnega tajništva.
5. Določitev kraja in časa letošnjega delegacijskega zborovanja. Dnevni red tega zborovanja v glavnih potezah.
6. Poročilo o reformi šolstva.
7. Predlogi in nasveti upravnih odborov.

Predlogi in nasveti, ki jih stavijo Zaveza društva, se morajo poslati vodstvu do 12. aprila t. l.

Vodstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva,

v Ljubljani, dne 25. sušca 1919.

Predsednik: Tajnik:
L. Jelenc. Vil. Rus.

E. GANGL:

Unija jugoslovanskega učiteljstva.

Velike naloge, ki nas čakajo v bližnji in daljnji bodočnosti z ozirom na zahteve in koristi stanu in šole, brezpogojno zahtevajo, da se združi vse učiteljstvo države SHS v enotno strokovno (stanovsko) organizacijo. Vsak zaveden in samostojno misleč član našega stanu je dovolj preverjen o tem. Mnogo smo že govorili in pisali o združenju vsega jugoslovanskega učiteljstva v eno organizovano telo. Sedaj je treba stopiti od besed do dejanj.

Kako pa moremo izvesti skupno stanovsko organizacijo?

Moj načrt je ta:

1. Vse dosedanje centralne organizacije učiteljstva se združijo. Te organizacije so: naša Zaveza, hrvatski Savez, dalmatinski Savez, bosansko-hercegovski Savez, srbsko Udruženje, društvo slovenskih učiteljic; predvsem seveda deželne Zveze (kranjska, štajerska, Slomškova).
2. Temelj skupni stanovski organizaciji tvorijo okrajna učiteljska društva.
3. Nova skupna naša organizacija imej nalogo, da zastopa v vsej kraljevini SHS skupne interese našega stanu in šolstva v moralnem in materialnem oziru, jih uveljavlja vedno in povsod ter se bori zanje z vsemi dopustnimi sredstvi. Unija jugoslovanskega učiteljstva (UJU) bodi torej zgolj strogo stanovska organizacija.

4. Prvi in edini pogoj nje obstanka bodi najširši demokratizem in popolna svoboda vsakega prepričanja. Vsak v UJU organizovan učitelj ima pravico, da zagovarja na vsaki seji in vsakem zboru svoje prepričanje in svoje nazore, kakor ima nasprotnik teh pravico, da jih izpodbija in uveljavlja svoje. Vsaka osebnost, nestvarnost, sirovost ali sila je izključena! Stvar proti stvari, dokaz proti dokazu, načelo proti načelu! Obeta se nam na zborovanjih in skupščinah vzpodbudna živahnost, temeljita objektivnost, plemenita tekma. Iz vsega začetka se izognemo mrtvili, otopelosti in malobrižnosti. Nasprotni nazori, ko bodo med seboj stvarno razbistreni, dobe končno sredstev in poti, da se izpriča in realizuje njih hotenje, ki naj služi blaginji stanu in šole. Razprave naj vodi razum in srce, ne strast in slepota. Pa saj strasti in slepote ne bo, če pojdemo edino s čistimi nameni v UJU.

5. UJU stoji izven vsake političke stranke, kar pri strogo stanovski (strokovni) organizaciji drugače tudi ne more biti. Zunaj organizacije bodi vsakdo pristaš tiste političke stranke, ki je skladna z njegovimi nazori; bodi član take kulturne, gospodarske, socialne družbe, ki služi obči blaginji in ki ni za naš stan po svojih sredstvih in namelih nečastna in smotrom šolstva nasprotna. — Dolžnost pa je vsakega člana UJU, da izkuša temu, kar njegova stanovska organizacija sklepe in odobri kot za stan in šolo koristno in potrebno, zunaj organizacije na temelju svojih državljanjskih pravic pridobiti veljavo in uresničenje. Torej: politika ne sme v organizacijo, pač pa naj gredo sklepi organizacije v politiko, da nam ta pomore pri stvarjanju nove kulturne veličine SHS. Tako skupno delovanje nas samih in tako sotrudištvu najširše javnosti bo potrebno že v bližnji bodočnosti, ko pride na vrsto naš enotni vzgojni in šolski zakon.

6. UJU naj vodi in upravlja centralno vodstvo. Med njim in članstvom naj bodo v svrhu točnosti in nemotenosti poslovanja posredovalci tajništva z eksekutivnimi in iniciativnimi nalogami. Ta tajništva bi bila: 1. beograjsko, 2. ljubljansko, 3. novosadsko, 4. sarajevsko, 5. splitsko in 6. zagrebško. Teritorij, organizacijo in poslovanje centrale in tajništev bi določila pravila in poslovni red.

7. Likvidacijo bi dosedanje naše organizacije izvedle seveda v samostojnem delokrogu. Bistveni in sestavni deli celote bi bila okrajna učiteljska društva, ki bi morala neprestano delovati v ponosni veri, da so temeljni kameni mogočne zgradbe UJU. Tajništva bi jim dovajala živih tokov samotvornosti, iz društev pa bi vrele v tekmovalnem prizadevanju vedno nove moči deloljubnosti in stanovske zavdnosti.

8. Organizacijo imenujem Unijo jugoslovanskega učiteljstva, ker se mi zdi to ime dovolj pripravno v označbo naše skupnosti, pripravno pa tudi zato, ker je naslov enako prikladen Srbu, Hrvatcu in Slovencu: Udruženje, Savez, Zaveza in Zveza bi se zlele v Unijo, ki bi kazala na zunaj to, kar smo že davno po srcu! Ako pa pove kdo drugo ime — naj velja njegovo!

Dixi et salvavi animam meam! Črtal sem le v širokih konturah. Eden je moral začeti! Sedaj govorite drugi! Izpreminjajte in nasvetujte, kakor vam drago; le enega mi ne vzemite: vere v bodočnost jugoslovanskega učiteljstva!

Politiško preganjani!

P. V.

Dne 9. marca t. l. smo ustanovili v Ljubljani društvo političnih preganjancev, ki je njega namen pomagati vsem onim, ki so pretrpeli v stari Avstriji zaradi političkih persekucij več ali manj duševnih in telesnih muk, do primerne odškodnine ter prisiliti merodajne faktorje, da sprejme Jugoslavija v svoj zakonski načrt tudi takozvani denunciantski zakon, ki naj onemogoči takim lopovom, kakršne je imela pokojna Avstrija v preobli meri in katere je tako izborna plačevala, njih ostudni posel.

Odbor, ki smo ga na tem shodu izvolili, ima pač mnogo lepega, težavnega, a tudi hvaležnega dela. — Prvo njegovo delo mora pač biti to, da izkuša obelodaniti imenik vseh onih denunciantov, ki so se greli na solncu avstrijske milosti. In našli bomo tu imena takih mož, ki se žal danes silijo v ospredje in ki hočejo igrati tudi v Jugoslaviji več ali manj važno vlogo. Zapisnik policijskega svetnika dr. M. Skublja, ki so ga, upamo, še pravočasno rešili uničenja, bo dal dokaj dragoceno tozadevna gradiva. A tudi akti, ki jih je odnesla iz Ljubljane, Maribora, Celja, Trsta, itd. takozvana »perustrirungskomisijska«, hrani istotako več kot preveč v to svrhu potrebnega gradiva. — In imena morajo na dan! — Hrvatska narodna vlada je sicer že davno obljubila stopiti na dan z imeni svojih človeških izvrzkov, a žal, da do sedaj še ni izpolnila svoje obljube.

In pri nas? — Če ne bo predolge časa tega imenika na dan in če se bodo razni ljudje na naši vladi izgovarjali na ta ali drugi način, da ni mogoče dobiti še popolnega imenika, potem si lahko mislimo svoje, in društveni odbor mora svojim članom javno povedati, katere osebe in s kakimi izgovori se branijo, izročiti v to potrebni material.

Javnost jih bo sodila!

Zanimiv je bil ta shod v premenem oziru. Tu smo se sešli različni stanovi iz različnih krajev, a vsi smo imeli eno edino zavest, da smo tudi mi eden onih faktor-

LISTEK

Umik avstro-ogrsko vojske iz Srbije.

Piše Božo Račić.

(Konec.)

V bizantinskem slogu zidani seminar je zapuščina Giorgija Brankovića, ki je sezidal to palačo na svoje stroške. Iz ustanove Tekelyja se vzdržuje 100 bogoslovcev (hrana, obleka). Isti dobrotnik je zapustil srbskim vseučiliščnikom v Pešti hišo »Tekelijanum«.

Posebna Stratimirovićeva ustanova daje potrebno hrano 40 odličnim dijakom. Za obrtnike imajo tudi ustanove. Pošten srbski obrtnik (pomočnik), ki je tudi dober vernik in zaveden narodnjak, dobi iz ustanove vse orodje in njegova žena vso opravo in 2000 forintov.

Na tak način je bila omogočena res zavednim ljudem eksistenca, in k takim mojstrom poslani vajenci so dobili dobro šolo. Kje more potem propasti narod s takimi organizacijami?

Karlovci leže na Dunavu, lepo naslonjeni na gorice, ki dajejo izvrstno in znano vino. Nad mestom je zgodovinska kapela miru, ki je zidana po načinu mohamedan-

skih džamij. V tej kapeli so sklenili mir s Turki 1699.

Umikajoči se Nemci so vlekli s seboj razne stvari, ki so bile pokradene v Srbiji, deloma pa tudi od razpadle avstro-ogrsko vojske. Vse mogoče stvari so ponujali pruski gospodje: postelje, mize, pisalne mize, omare itd. Poleg tega je pa zlasti v večernih urah močni Sremac kakoga Prusjaka tako »navdušil«, da je prodal tudi svojo puško ali pištolo. Sploh sem opazil, da so nemški vojaki veliki pijanci in v izbiri pijače ne preveč enolični. Vse jim teče po grlu: pivo, vino, rum — delirium je večkrat posledica vsega.

Srbski ujetniki so se vračali skozi Karlovec — pa niso šli domov, ampak dobili so puške in torbe s kruhom, pa nazaj v Madžarsko. In ni čuda, da so zasedli takoj prve dni ves Banat in Bačko in tam so še danes. Pri nas pa smo rajali in bili pijani od prevelike svobode, zato pa so Nemci vdrli čez naše meje.

Ko se je polegel prvi vihar, sem hotel v domovino, pa sem bil zaradi nemškega kavalirstva prisiljen ostati še nekaj časa tam. Umikajoči se Nemci so iz hvaležnosti, da so odnesli srečno na železnici pete, razbili tunel pri Čortanoveh, in zato nisem mogel naprej. Potovati peš ali na vozu po cesti je bilo pa malo nevarno.

Železnice po Sremu so jako trpele. Bande zelenega kadra so razbile vse, kar jim je prišlo pod roko. Kolodvori razbiti, železniški vozovi tudi in celo klopi iz 1. in 2. razreda. iztrgane. Nihče ne ve, kdaj gredo vlaki, vse je odvisno od slučajnosti, in tako smo čakali in prezebali. Vožnja od Indije do Zagreba je bila naravnost grozna. Kruha nismo dobili nikjer, pač pa so nam ponujali vina za drage denarje.

Človeku, ki pride iz južnih krajev, kjer govore »stokavski«, zveni zagrebški dialekt popolnoma domače. Truden sem bil, ko sem izstopil na državnem kolodvoru v Zagrebu. Takoj so nas obsuli razni »podjetniki«. Eden vpraša, če prodamo cipele, drugi išče municije, tretji »veš« — četrti bi rad duhana, nekateri pa ponujajo kruha, kave, juhe, rakije itd. Opazim četvorico mornarjev, katerih glasni ljubljanski dialekt me je zopet opomnil na domovino. »Prmejš, Pepe, al' veš, ket se gre zdej na zit pon?« Čujem dolgina v pelerini-dopetači. »Pučak, sej znam hrvašk', bom precj prašu,« odgovori mali kodrasti mornarček. Na lahno je potepal blizu stoječega postreščka in vprašal v »čisti hrvaščini«: »Ala brate, kam pa pele tale tramvaj?«

Povedal sem jim potem jaz, in šli smo na južni kolodvor, kjer so pričakovali Francozov. Čakalnica je bila polna

Lahov, in šele na energičen naš protest so jih napodili v barake, strah avstrijske vojske. Posedli smo po tleh in zadremali. Prebudili so nas zvoki marseljeze, ki je donela v pozdrav ravno dospelim francoskim vojakom. Zjutraj smo pa videli v naše veliko zadoščenje slovenske južno-železničarje in pa — vozove s celimi šipami. Prva zarja je pozlatila strehe in zvonike slovenskim Brežicam, ko smo dospeli tja. Na postaji je stal slovenski vojak s slovensko rožo na čepici. Oživeli so spomini na krasne sokolske pridetive in druge narodne slavnosti, ki so pomagale uničevati nemško zastrupljenje. Danes plapola na nemški hiši slovenski prapor, pred stoletji pa so praznovali pri Brežicah nemški graščaki zmago nad premaganim slovenskim kmetom. Zdelo se mi je, da vidim tam po Krškem polju tisočglavo kmetiško vojsko z Matijo Gubcem in Ilijo Gregoričem drveti, a danes zmagonosno in slavno. Kolodvori, vsi očiščeni nemških napisov, me niso presenetili — vsaj dvakrat na leto bi jih morala v mirnih časih slovenska zavednost »očistiti«.

V gostoljubni Kolenčevi hiši v Zagorju pa sem dobil prvega počitka svojim trudnim kostem in prvih potrebnih novic o slovenski manifestaciji osvobojenja.